

*Ю.З. Драчук, д.е.н.,
І.М. Кочешкова,
Н.В. Трушкіна*

ВУГІЛЬНА ПРОМИСЛОВІСТЬ: ДОЦІЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ ІНСТИТУЦІЇ ІННОВАЦІЙ¹

Стійкого соціально-економічного розвитку держави, як свідчить досвід розвинених зарубіжних країн, можна досягати тільки на інноваційній основі за рахунок активного використання сучасних наукових розробок. Але, на жаль, в Україні досі не сформовано цілісної національної інноваційної системи, яка б забезпечувала стабільний інноваційний розвиток у будь-якій галузі промисловості. Вступ до Світової організації торгівлі, а наразі й підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом передбачає суттєве прискорення інноваційних процесів, спрямованих на зростання випуску й реалізації нової конкурентоспроможної продукції, розширення виробничої діяльності та вихід на світові ринки, зокрема для вугільної галузі – науково-технічне співробітництво та обмін інформацією з метою розвитку та удосконалення технологій у сфері вловлювання та зберігання вуглецю, впровадження ефективних та «чистих» технологій видобування вугілля.

Але реалізація інноваційного розвитку вугільної галузі унеможлиблюється через відсутність: державного фінансування та ефективних механізмів залучення коштів приватних інвесторів; організаційної та фінансової підтримки інноваційних підприємств; ефективної системи контролю за інноваційною

¹ Дослідження виконано в рамках науково-дослідної роботи Інституту економіки промисловості НАН України «Розвиток інституціонального середовища промислового виробництва з урахуванням галузевої специфіки» (номер держреєстрації 0113U004371).

діяльністю, тобто через відсутність інституційного забезпечення інноваційного розвитку вугільної промисловості. Тому пошук шляхів ефективного інституціонального забезпечення інноваційного розвитку вугільної галузі є надзвичайно актуальним й своєчасним завданням.

Питанням інноваційного розвитку та інституціональних змін у різних галузях промисловості та економіки країни в цілому приділяють значну увагу науковці різних шкіл, серед яких слід відзначити О. Амошу, І. Булесєва, В. Вишневського, В. Волошина, В. Дементьєва, О. Катигрєбову, В. Козюка, Ю. Лопатинського, В. Ляшенка, О. Пєстову, Ю. Шкворця, А. Чухна [1-13] та багатьох інших. Певні напрацювання стосовно інноваційного розвитку та інституціонального забезпечення такого розвитку вугільної галузі є в роботах І. Долі, А. Зарєчнєва, Н. Кокори, Ю. Макогона, Л. Рассуждай, І. Фєсенко [14-18].

У вугільній галузі певною мірою відбувається трансформація відносин власності на основі приватизації державних підприємств, створення інтегрованих структур [19], але потребують вирішення такі інституціональні питання, як: зміна організаційних методів дії на галузеву реструктуризацію і соціально-економічний розвиток шахтарських регіонів, перехід до ринкового регулювання на основі принципів ефективності виробництва, соціального захисту населення, зміна системи регулювання соціально-трудова відносин на основі системи договірних положень [20-22]. Також залишаються невирішеними питання структурних змін: технічного переоснащення виробництва, заміни фізично і морально застарілих основних фондів, екологізації виробництва, переходу на прогресивні ресурсо- й енергозберігаючі технології, зниження негативного техногенного впливу на середовище вугільних підприємств, у першу чергу шахт, які перебувають у стадії ліквідації [23]. Тобто активізація інноваційної діяльності потребує пошуку нових підходів до організації взаємовідносин між усіма учасниками інноваційного процесу, закріплення певних функцій за відповідними органами управління.

Метою даної статті є обґрунтування доцільності створення інституції інновацій у вугільній промисловості, що має забезпечити формування інституціонального середовища, яке б пов'язало всіх учасників інноваційного процесу при створенні галузевої інноваційної інфраструктури.

В Україні дотепер відсутні масштабні інституціональні інновації, які б держава здійснювала, бо перехід до ринку поки що означає тільки лібералізацію цін і введення приватної власності на виробничі активи (засоби виробництва). Але реальне введення лібералізації цін сталося задовго до прийняття відповідного нормативного документа, який би формалізував, дозволив робити без обіцянки покарання те, що фактично вже декілька років було нормальною практикою для вугледобувних підприємств. Це й договірні ціни, й функціонування чорного ринку вугілля тощо. Щодо введення приватної власності, то слід відмітити, що фактично приватизація знову-таки стає не більше ніж формалізацією фактичного розподілу правомочності власності, що виник ще в дореформені часи [24; 25].

Якщо розглядати інституціональні зміни на основі загального поняття життєвого циклу будь-якої системи, то для України це означає, що країна пройшла фазу відмирання, зникнення старих інститутів, яка одночасно й паралельно є також і фазою виникнення нових інститутів і знаходиться у фазі інституціонального проектування. Надалі на етапі імплантації нових інститутів важливо буде виділити два принципово різних механізми: державний примус до використання, що припускає вибір нового інституту через механізм політичного ринку і добровільне прийняття вугледобувними підприємствами нових правил через механізм ринку інститутів, який ще необхідно створити.

Треба визнати, що в країні в цілому та у вугільній галузі зокрема склався і функціонує, тобто перебуває у стані рівноваги, ринок різнотипних інститутів обміну: невелика частка цивілізованого ринку (з державним гарантом правомочності власності та їх змін), тоді як переважна його частина розподілена

між приватними клановими угодами й одержавленими клановими угодами (з державним гарантом, що діє вибірково, тобто не на основі закону, а на основі окремих рішень, що приймаються представниками виконавчої влади).

У вугільній промисловості наразі переглядаються кодекси і стандарти видобутку корисних копалин, які стосуються всіх аспектів видобутку вугілля: від геологорозвідки до закриття підприємства і врегулювання питань на подальшому етапі. Але потребують вирішення питання видачі ліцензій на видобуток з чітко зумовленими вимогами відносно подання даних і звітності суб'єктами, що господарюють, забезпечення повної відкритості на цьому та всіх подальших етапах функціонування вугільних підприємств.

На жаль, вводити нові правила господарювання, які потрібні для ефективного функціонування вугледобувних підприємств, буде вельми складно, бо переважна більшість керівників цих підприємств отримує вигоди саме за рахунок діючих нині кланових або одержавлених угод.

Вугільна галузь потребує технічного переоснащення вугледобувного виробництва на інноваційній основі, впровадження готових новітніх технологій з видобутку вугілля, розробки та впровадження системи заходів збагачення вугілля, сертифікації продукції, впровадження на підприємствах міжнародної системи забезпечення якості ISO 9000, контролю і моніторингу стану якості вугільної продукції.

Інноваційний шлях розвитку, визнаний основним у сучасних економічних умовах, потребує пошуку нових підходів до реалізації науково-технічного потенціалу промисловості, в тому числі й у вугільній галузі, де вирішення питань залежить від можливості та вміння використовувати сучасні фінансові інструменти та механізми для залучення в галузь позабюджетних інвестицій:

- інфраструктуру управління інноваційною діяльністю;
- зацікавленість керівників вугільних підприємств у впровадженні результатів наукових досліджень;

наявність системи трансферу технологій у вугільне виробництво, у тому числі при взаємодії науки та бізнесу і якісній підготовці інноваційних проектів для представлення венчурному інвестору;

наявну законодавчу і нормативну бази, що регулюють інноваційну діяльність у галузі;

економічну стійкість вугільних підприємств при зниженні їх опору негативному впливу чинників зовнішнього середовища;

наявність часового лагу між упровадженням інноваційної технології у вугільне виробництво та віддачею від упровадження.

Не можна не погодитися з тим, що для реалізації стратегічних напрямів інноваційного розвитку вугільної галузі України в зазначених площинах необхідно побудувати досконалий механізм державної політики інноваційного розвитку [26].

Основою механізму інноваційного розвитку вугільної галузі може стати модель інституції інновацій, що є поєднанням двох існуючих економіко-соціальних інституцій: вугледобувного комплексу й інноваційно-венчурного бізнесу, які дозволять при переході галузі на інноваційний шлях розвитку забезпечити взаємодію між органами державної та місцевої влади, підприємствами вугледобувного комплексу і організаціями науково-технічної сфери на користь прискореному використанню досягнень науки і технологій. При цьому до економічних суб'єктів, з точки зору інституціонального підходу, належать:

добувні підприємства – з видобутку вугілля (використанню газу метану);

інвестори – з вкладання інвестицій в об'єкти видобування вугілля;

державні органи влади, що виступають гарантом виконання зобов'язань між учасниками вугледобувного комплексу, створюють умови для розвитку інноваційної складової, здійснюють контроль за виконанням норм і правил, залучають до

розробки програми інноваційного розвитку галузі групи фахівців із числа соціологів, геологів, екології та ботаніки, громад шахтарських міст, колективів вугільних підприємств, місцевих підприємств;

наукові установи – із здійснення науково-дослідної діяльності, виконання замовлення на розробку й удосконалення вже існуючих технологій, засобів виробництва тощо;

інноватори – із числа індивідуальних учасників інноваційного процесу, які мають певні навички, самостійно розробляють інноваційні проекти та в змозі реалізовувати свої інноваційні ідеї (для прикладу, щодо утилізації породних відвалів та видобування рідкоземельних елементів);

споживачі, що діють виходячи з функції споживчої корисності, вибираючи більш якісну або дешевшу вугільну продукцію із запропонованої на вугільному ринку (див. рисунок).

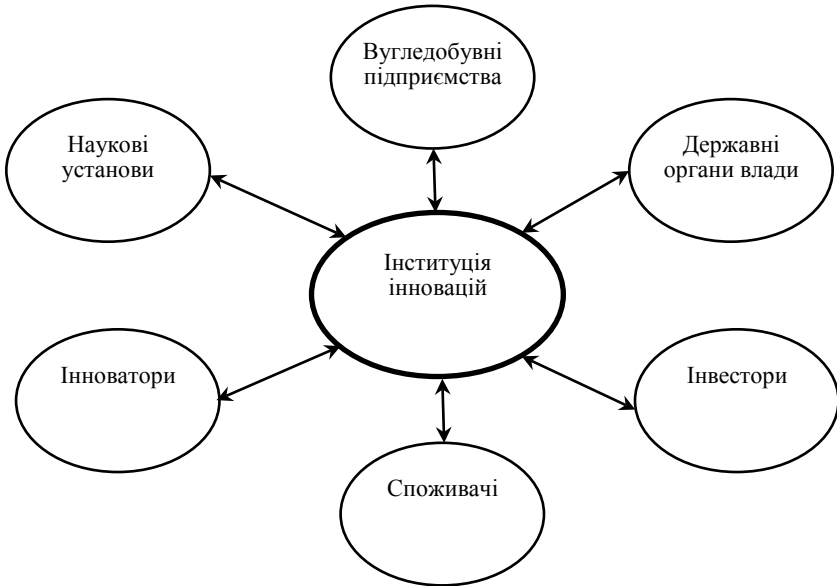

Рисунок. Схема взаємодії економічних суб'єктів з інституцією інновацій

Інституцію інновацій доцільно створити на базі ДП «Науково-технічний центр «Вуглеінновація», що є базовою організацією з виконання, координації, експертизи і впровадження науково-дослідних, дослідно-конструкторських і проектних робіт, замовником яких є Міненерговугілля України. При цьому слід визначити відповідальних за зв'язки з державними органами влади й відповідальних за зв'язки з конкретними економічними суб'єктами інституції інновацій. Для розробки програми інноваційного розвитку вугільної галузі, а надалі конкретних інноваційно-інвестиційних проектів слід залучати на договірній основі не тільки галузеві наукові установи, а й юристів, соціологів, геологів та екологів з метою унеможливлення негативних наслідків. Інституція інновацій повинна організувати обговорення конкретного інноваційно-інвестиційного проекту з місцевими органами влади, керівництвом і колективом шахт, профспілками, місцевими підприємцями та, власне, громадами міста відносно розробки програми врахування місцевих відмінностей і можливої диверсифікації економічної діяльності підприємства, визначити, хто і в який спосіб буде здійснювати постійний моніторинг виконання цих проектів та періодичність ознайомлення з його результатами суспільства. З метою забезпечення транспарентності роботи галузі слід запровадити подання вугільними підприємствами звітності GRI (Global Reporting Initiative) – Міжнародного стандарту звітності у сфері сталого розвитку – рівня А+ [27] або хоча б постійний моніторинг не тільки виконання інноваційно-інвестиційного проекту по кожному конкретному підприємству, а взагалі його діяльності.

Інституція інновацій повинна разом із місцевими органами влади вирішити питання можливого відновлення роботи окремих підприємств, які були містоутворюючими, тобто виведення їх із переліку підприємств, що ліквідуються, реформування або навіть відродження соціальної інфраструктури шахтарських містечок, особливо монофункціональних.

Основним завданням інституції інновацій у вугільній галузі є контроль за дотриманням правил і норм, що діють у вуг-

ледобувному комплексі, усіма економічними суб'єктами. Завдяки інституції інновацій у вугільній галузі має сформуватися інституціональне середовище, яке б пов'язало всіх учасників інноваційного процесу при створенні галузевої інноваційної інфраструктури.

Галузева інноваційна інфраструктура, яка буде створена, повинна включати: центри трансферу технологій, бізнес-інкубатори, технопарки, мережу галузевих коучинг-центрів, електронну венчурну ярмарку.

З метою ефективного функціонування центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів, технопарків, галузевих коучинг-центрів у перші роки їх діяльності державі слід створити пільговий режим (преференційний), що використовується у країнах світу для інноваційних структур: нові підприємства, що виникають у складі відповідних структур, звільняються від сплати реєстраційного податку; підприємства, що вже функціонують, у перші два-три роки діяльності звільняються від сплати податку на прибуток, а надалі виплачують його за зменшеними на 50% ставками; кошти, що направляються підприємствами на розвиток відповідних структур, виключаються з оподаткованого прибутку; підприємства, що входять до складу технопарку або є клієнтами або орендарями бізнес-інкубатору, звільняються від сплати земельного податку та податку на майно.

Забезпечення в галузі умов щодо функціонування механізмів фінансування інновацій має здійснюватися галузевими органами державної влади на основі розробки прогресивного законодавства, створення фондів підтримки інновацій. Необхідне подальше формування законодавчої і нормативної бази, що забезпечить захист прав інвесторів, вдосконалення податкової бази, залучення заощаджень населення до інвестиційної сфери, приплив іноземного капіталу.

Джерелами фінансування інноваційної інфраструктури можуть бути: внески учасників; державні кошти, але за умови виконання державного замовлення; банківські кредити; іноземні та внутрішні інвестиції; цінні папери, які можуть бути ви-

пушені в обіг, і власне прибуток самої інноваційної інфраструктури.

Створення інституції інновацій у галузі дозволить збільшити економічну ефективність взаємодії учасників галузі, сформувані стратегічні перспективи розвитку вугільних підприємств і всієї галузі в цілому, знизити рівень трансакційних витрат. При цьому інституція інновацій може координувати впровадження механізму розвитку вугільних підприємств на засадах державно-приватного партнерства як сукупності скоординованих інвестиційних важелів впливу на процеси управління діяльністю підприємства в забезпеченні підвищення рівня їх інвестиційної привабливості. Загальновідомо, що державно-приватне партнерство (ДПП) є ефективним у випадку, де потребується реконструкція (оновлення) і для яких ДПП буде ефективним засобом «відновлення» з можливістю розподілити всі ризики високої вартості проекту та тривалого терміну окупності між державним і приватним секторами, а технології та інші аспекти модернізованого сектору не підлягають різким змінам.

Міжнародний досвід свідчить, що при реалізації програм ДПП уряди більшості країн створюють спеціальний орган для координації дій численних державних структур, які беруть участь у підготовці інноваційних проектів та прийнятті рішень з їх реалізації. У вугільній галузі доцільним є ці функції покласти на інституцію інновацій з урахуванням рекомендацій:

- застосовувати механізми ДПП у рамках здійсненої інфраструктурної політики з прагматичних позицій;

- формувані портфель інноваційних проектів із встановленням черговості їх реалізації виходячи з галузевих пріоритетів та можливостей бюджету;

- нарощувати власний потенціал управління фінансами і підвищення ефективності адміністрування в керівництві роботою приватних підрядників при виконанні договірних зобов'язань;

- вести справи ДПП на підставі чітких правил і з проведенням відкритих конкурсів [28].

Слід зазначити, що держава в умовах трансформаційного розвитку виступає, з одного боку, інститутом підтримки інновацій, а з іншого – безпосередньо новатором, оскільки сама здійснює інституціональні інновації, без яких взагалі неможливо уявити інноваційний розвиток. Однак, держава може виконувати ці функції тільки за умови довіри до своїх дій з боку економічних суб'єктів. Зростання недовіри до держави, у тому числі до її реформаторських функцій у сфері формальних і неформальних правил, посилює невизначеність очікувань з приводу змін інституціонального середовища, економічної політики і не сприяє формуванню довготривалих стійких економічних зв'язків між суб'єктами та негативно відображається на показниках інноваційного розвитку і економічного зростання як окремої галузі, так й країни в цілому.

Тому держава повинна створити пільгові умови для розробки нових технологій і конкурентоспроможної вітчизняної гірничодобувної техніки, удосконалення нормативного та інформаційного забезпечення інноваційного розвитку вугільної галузі, забезпечити наукове супроводження всіх технологічних процесів за рахунок його стимулювання, підвищення потенціалу науково-технічної та інноваційної діяльності через удосконалення законодавчої бази щодо інтелектуальної власності та цільових державних програм та фінансування пріоритетних напрямів з інноваційного розвитку вугільної галузі, в тому числі заходів щодо забезпечення соціального захисту дослідників.

Висновки. Ураховуючи існуючий стан вугільної галузі та необхідність дійсного її реформування на інноваційній основі, слід нормативно-правовим чином забезпечити створення інституції інновацій, до завдань якої входить:

- контроль за дотриманням правил і норм, що діють у вугледобувному комплексі, усіма економічними суб'єктами;

- створення груп високого рівня для розробки програми інноваційного розвитку вугільної галузі, а надалі конкретних інноваційно-інвестиційних проектів;

- забезпечення транспарентності роботи галузі в цілому та кожного окремого вугледобувного підприємства зокрема.

Для того щоб сформувати засади ефективного інституціонального забезпечення інноваційного розвитку вугільної галузі, слід визначитись із чинниками державного регулювання такого її розвитку з урахуванням необхідних ринкових змін в економіці України, що потребує певних досліджень у цьому напрямі.

Література

1. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення: монографія / О.І. Амоша, В.П. Антонюк, А.І. Землянкін та ін. – Донецьк: Ін-т економіки промисловості НАН України, 2007. – 328 с.

2. Амоша О.І. Інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах: теорія і практика / О.І. Амоша, І.П. Булеев, Г.З. Шевцова // Економіка промисловості. – 2007. – № 1. – С. 3-9.

3. Булеев И.П. Институты и их роль в становлении гражданского общества / И.П. Булеев, О.В. Шепеленко // Город, регион, государство: проблемы распределения полномочий: сб. науч. тр. – Донецк: Юго-Восток, Лтд, 2007. – С. 305-318.

4. Вишнеvский В. Инновации, институты и эволюция / В. Вишнеvский, В. Дементьев // Вопросы экономики. – 2010. – № 9. – С. 41-62.

5. Волошин В. Формування інституціонального середовища забезпечення економічної безпеки регіону / В. Волошин, А. Гуменюк. – Львів: Регіональна філія Нац. ін-ту стратегічних досліджень у м. Львові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/17.htm>.

6. Дементьев В.В. Почему Украина не инновационное государство: институциональный анализ / В.В. Дементьев, В.П. Вишнеvский // Экономическая теория. – 2011. – № 3. – С. 5-20.

7. Катигрובה О. Сутнісна характеристика понять «інститут» та «інституція» в теорії інновацій [Електронний ресурс] / О. Катигрובה. – Режим доступу: <http://sworld.com.ua/>

index.php/uk/economy-311/economic-theory-and-history-311/7510-descriptionof-un-derstanding-sutnsna-qnstitutq-ta-qnstitutsyaq-in-teor-nnovatsy.

8. Козюк В.В. Сучасний інституціоналізм та зростання його значення під впливом змін у господарській практиці / Історія економіки та економічної думки [Електронний ресурс] / В.В. Козюк. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1854051640425/politekono-miya/suchasniy_institutsionalizm_zrostannya_yogo_znachennya_pid_vplivom_zmin_gospodarskiy_p_raktitsi.

9. Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади: навч. посіб. / Ю.М. Лопатинський. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с.

10. Ляшенко В.И. Институциональные ловушки переходной экономики / В.И. Ляшенко // Научные труды Донецкого национального технического университета. – Сер. Экономическая. –2005. – Вып. 89-1. – С. 54-60.

11. Пестова О.А. Институціональні чинники інноваційної орієнтації економіки / О.А. Пестова // Сталий розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 1(11). – С. 194-197.

12. Шкворець Ю.Ф. Роль інституційних чинників в інноваційному розвитку економіки [Електронний ресурс] / Ю.Ф. Шкворець / Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України. – Режим доступу: http://iee.org.ua/files/conf/conf_article6.pdf.

13. Чухно А.А. Формування підприємницького інституціонального середовища в Україні [Електронний ресурс] / А.А. Чухно // Институціонально-інформаційна економіка. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/10981205/ekonomika/formuvannya_pidpriyem-nitskogo_institutsionalnogo_seredovischa_ukrayini.

14. Щодо сприяння модернізації вугільної промисловості в процесі структурної трансформації економіки старопромислових регіонів: аналітична записка [Електронний ресурс] / І.М. Доля, Н.В. Кокора; Регіональна філія Нац. інституту стра-

тегічних досліджень у м. Донецьку. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/899/>.

15. Заречнев А.М. Кластерний підхід в інноваційній стратегії розвитку вугільної галузі України / А.М. Заречнев, В.О. Ланговой, Г.В. Обоянцева // Економічний вісник Донбасу. – 2012. – № 3 (29). – С. 15-18.

16. Макогон Ю. Вугільна галузь України: проблеми та перспективи сталого розвитку: аналітична записка [Електронний ресурс] / Ю. Макогон; Регіональна філія Нац. інституту стратегічних досліджень у м. Донецьку. – Режим доступу: <http://www.old.niss.gov.ua/Monitor/desember08/5.htm/>.

17. Анализ институционального обеспечения эффективного развития и функционирования предприятий угольной промышленности: науч. доклад / Ин-т экономики пром-сти НАН Украины; рук. Л.М. Рассуждай. – Донецк, 2013. – 45 с.

18. Фесенко І.А. Методологія управління розвитком вугільної промисловості: монографія / І.А. Фесенко. – Донецьк; Алчевськ: ДонДТУ, 2010. – 490 с.

19. Амоша О.І. Стан, основні проблеми і перспективи вугільної промисловості України: наук. доп. / О.І. Амоша, Л.Л. Стариченко, Д.Ю. Череватський. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2013. – 44 с.

20. Драчук Ю.З. Тенденції інституціональних змін в інноваційному розвитку вугільної промисловості / Ю.З. Драчук, І.М. Кочешкова, Н.В. Трушкіна // Уголь Украины. – 2014. – № 1. – С. 6-11.

21. Драчук Ю.З. Проблеми інституціонального забезпечення інноваційного розвитку вугільної промисловості / Ю.З. Драчук, І.М. Кочешкова, Н.В. Трушкіна // Економіка промисловості. – 2012. – № 3-4. – С. 240-248.

22. Drachuk Yu.Z. Forming the institutional environment for innovation-based development of coal enterprises / Yu.Z. Drachuk, N.V. Trushkina // Економічний вісник Донбасу. – 2013. – № 4. – С. 170-175.

23. Активізація небезпечних екзогенних процесів на території України за даними моніторингу ЕГП. – К.: ДНВП «Геоінформ України», 2013. – Вип. X. – 98 с.

24. Государственные угольные шахты: закрыть нельзя, продать невозможно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaenergy.com.ua/post/17612>.

25. Економіко-правові проблеми приватизації у вугільній галузі України / О.Ю. Ілларіонов // Економіка та право. – 2009. – № 2. – С. 33-43.

26. Пшенична В.П. Стратегічні напрями інноваційного розвитку вугільної промисловості України / В.П. Пшенична // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2490>.

27. RG: Руководство по отчетности в области устойчивого развития. – М.: GRI. – 2000-2006. – Версия 3.0. – 54 с.

28. Мироява практика інституціонального забезпечення ГЧП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ucates.ru/analytics_09.

Надійшла до редакції 06.10.2014 р.

О.В. Акімова, к.е.н.,

О.О. Каменська, к.е.н.

ФОРМАЛІЗАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Необхідність активізації інноваційної діяльності промислових підприємств України пов'язана із зростанням євроінтеграційних прагнень у зв'язку із приєднанням до Світової організації торгівлі, що потребує підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Спостережуване підвищення інноваційної активності промислових підприємств переважно пов'язане зі зміною технологій і закупівлею нового обладнання. Продуктові інновації впроваджуються на досить низькому

© О.В. Акімова,
О.О. Каменська, 2014